

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
5. บริบทโรงเรียนบ้านหนองแวง
6. กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา
7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โลกไร้พรมแดนจนทำให้เกิดกระแสผลักดันให้ทุกระบบต้องมีการปรับตัวขนานใหญ่ หน่วยงาน บริษัท สถาบัน หรือองค์กรต่าง ๆ ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการดำเนินการ มีการนำเทคโนโลยี กระบวนการวิธีการหรือปรับเปลี่ยนแนวนโยบายเพื่อให้การบริหารจัดการก้าวทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกกันอย่างกว้างขวาง ระบบการจัดการศึกษาก็เช่นกันต้องมีการปฏิรูปเพื่อให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและเต็มศักยภาพ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญแห่งการเรียนรู้ มีการปฏิรูปแนวดำเนินการโดยมีกฎหมายด้านการศึกษาโดยเฉพาะ มีการปรับโครงสร้างในการบริหารจัดการ ส่งเสริมให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการนำจุดเด่นของแต่ละท้องถิ่นมาเป็นสาระในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากความสำคัญและความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนั้น

ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่าจะปฏิรูปอะไร ใช้เวลาในการปฏิรูปยาวนานแค่ไหน แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าจะปฏิรูปอย่างไรให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายมากที่สุดมากกว่า

ปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการบริหารการศึกษาและการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ คือ การบริหารการศึกษาโดยผู้บริหารมืออาชีพ และการใช้ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วม ต่อไปจะได้กล่าวถึงการบริหารโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา

1. การบริหารการศึกษาโดยผู้บริหารมืออาชีพ

แผนพัฒนาด้านการศึกษาต่าง ๆ ที่ผ่านการร่าง กำหนด ผ่านการพิจารณา และให้ความเห็นชอบจนถือว่าเป็นแผนที่ดีที่สุด แต่ถ้าวางไม่ถูกนำไปสู่การปฏิบัติหรือการปฏิบัติที่มีผู้บริหารขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ หรือผู้บริหารไม่เป็นมืออาชีพแล้วแผนพัฒนาเหล่านั้นก็ไร้ประโยชน์ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะนำแผนพัฒนาด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 (ราชกิจจานุเบกษา. 2546 : 15) มาตรา 39 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. บริหารกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบาย และวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ

2. ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ

3. เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดทำนิติกรรมสัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ

4. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

5. อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปับตรของสถานศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

6. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย

จากอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการนำนโยบายด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนสถานศึกษาเพื่อประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และคุณสมบัติที่สามารถดำเนินการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการมากที่สุดคือผู้บริหารมืออาชีพ

ธีระ รุญเจริญ (2549 : 10) ได้เสนอคุณลักษณะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

1. ยึดคุณภาพนักเรียนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการบริหารสถานศึกษา
2. ใช้มาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวทางการบริหารจัดการ
3. ยึดหลักการบริหารฐานโรงเรียน (School - Based Management) เป็นกรอบกำกับการบริหาร
4. ยึดหลักธรรมาภิบาล ตลอดทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพการบริหารในกระบวนการบริหารอย่างต่อเนื่อง
5. ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานและแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้องเป็นขอคปรารถนา
6. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตลอดทั้งมีสมรรถภาพในการจัดการความรู้
7. ใช้กรอบแนวทางจากกฎหมาย ระเบียบแบบแผนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาที่รับผิดชอบ

ธีระ รุญเจริญ (2549 : 17) ได้เสนอคุณลักษณะนักบริหารการศึกษามืออาชีพที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารและการจัดการศึกษาตามแนวทางที่กำหนดไว้ใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประกอบด้วย

1. ลักษณะพื้นฐานธรรมชาติเดิมเป็นทุน ความถนัด ลักษณะนิสัยในการร่วมกิจกรรม มีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์
2. การศึกษาด้านการบริหารการศึกษา การวิจัย จิตวิทยาการศึกษา กฎหมายระเบียบและบริบททางการศึกษา
3. บุคลิกภาพ น้ำเสียง อารมณ์ กิริยามารยาทเป็นที่ยอมรับของสังคม การแต่งกายที่สอดคล้องกับกาลเทศะ มีความเข้มแข็งแต่อ่อนน้อมถ่อมตน
4. คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ยึดระบบคุณธรรมเป็นที่ตั้ง มีความอดทนอดกลั้น เสียสละมีความรับผิดชอบทั้งตนเองและสังคม
5. ความสามารถและทักษะในการบริหารงาน นำองค์กรไปสู่เป้าหมายโดยยึดองค์คณะบุคคลมีส่วนร่วม ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ประสานการทำงานเพื่อความสำเร็จของงานและรู้เทคนิคเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
6. ความรู้และการมีใบประกอบวิชาชีพการบริหาร เพื่อเป็นหลักประกันการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

สุพล วังสินธ์ (2545 : 29) ได้สรุปลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษาได้ดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน
3. มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น
4. ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด
5. ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา
6. มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหารของโรงเรียน โดยนำระบบคุณธรรมมาใช้ในโรงเรียน

7. สร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเก่ง และครูที่ให้คำปรึกษา

บัญชา อึ้งสกุล (2545 : 22) ได้สรุปคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร คือผู้บริหารการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด และสถานศึกษา

จะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดกว้างไกล มีสภาวะความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง กล้าทำ และกล้าตัดสินใจ ตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง มีความสามารถในการจัดการ ประสานประโยชน์กับทุกฝ่าย เพื่อผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สุรตน์ ดวงชาตม (2549 : 9) ได้สรุปลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ ดังนี้

1. บุคลิกภาพดี (Personality)
2. มีวิสัยทัศน์ (Vision)
3. มีความรู้ดี (Knowledge)
4. มีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)
5. มีภาวะผู้นำ (Leadership)
6. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Chief Change Officer)
7. มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral and Ethics)
8. บริหารจัดการดี (Administration and Management)
9. มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent)
10. เป็นผู้นำวิชาชีพ (Professional Leader)

จากลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพที่นักวิชาการได้กล่าวมานั้นพอสรุปได้ว่าการบริหารการศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ด้าน การบริหาร รู้จักใช้เทคนิควิธีการด้านการบริหารอย่างชาญฉลาด มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น มีเป้าหมายในการบริหารอย่างมั่นคงและใช้การบริหารการศึกษาด้วยคุณธรรมทั้งต่อตนเองและสังคม

2. การใช้ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วม

การบริหารการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา นอกจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารมืออาชีพแล้ว การใช้ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ด้านการศึกษา ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาให้บรรลุตามความมุ่งหมายการศึกษาเช่นกัน ดังนั้นระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมที่สามารถใช้ในการบริหารจัดการศึกษา คือ การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) และการบริหารจัดการโดยองค์คณะบุคคลสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษาได้กล่าวถึงการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีหลักการบริหารที่สำคัญ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เดิมการจัดการศึกษาจะอยู่ที่ ส่วนกลาง หน่วยปฏิบัติเป็นเพียงรองรับนโยบาย งบประมาณและทรัพยากร ตลอดจนแนวการ ดำเนินการสู่การปฏิบัติเท่านั้น ถูกควบคุมจากส่วนกลางทำให้การจัดการศึกษาไม่มีความอิสระ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการ การบริหารจัดการมีความล่าช้า หน่วยปฏิบัติไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ไม่มีความเท่าเทียมด้านการศึกษาในสังคม การกระจายอำนาจเป็นการบริหารจัดการที่หน่วยปฏิบัติหรือสถานศึกษามีความอิสระและคล่องตัวในการบริหาร ตนเอง มีความรับผิดชอบ รู้จักพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองได้ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้อย่างทันที่ทั้งที่ และมีความเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนมีความ เข้มแข็ง มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี การกระจายอำนาจด้าน การศึกษาในประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดให้ กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการ จัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยัง คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง โดยหลักเกณฑ์และ วิธีการให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ดังนั้น สถานศึกษาจะมีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และมีความเป็นอิสระ โรงเรียนจะเป็นฐานการกระจายอำนาจ และการ เปลี่ยนแปลง ซึ่งหัวใจของการดำเนินการเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพคือการปรับ โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา ให้มีลักษณะของการกระจายอำนาจ การจัดทำแผนพัฒนา สถานศึกษา โดยมีคณะกรรมการ สถานศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนจะกระจายไปสู่ผู้ปฏิบัติในรูปของคณะกรรมการ หรือทีมงานอย่าง ทั่วถึง

2. หลักการบริหารตนเอง (Self-Management) เมื่อมีการกระจายอำนาจสู่ สถานศึกษา การปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของคณะทำงานหรือทีมงาน สถานศึกษา จะต้องพัฒนาทีมงานเพื่อการดำเนินการได้อย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน มีการวาง แผนการดำเนินการ กำหนดแนวทางการพัฒนา และประเมินผลการปฏิบัติงาน ร่วม รับผิดชอบแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอย่างครบวงจร ซึ่งในแต่ละโรงเรียนอาจดำเนินการที่ แตกต่างกัน

3. หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Participation of Stakeholders) เป็นหลักการสำคัญของการบริหารจัดการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่จะต้องนำ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษามาร่วมบริหารจัดการศึกษา โดยเริ่มตั้งแต่การจัดให้มี

คณะกรรมการสถานศึกษา (School Committees) ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้แทนครูและบุคลากรในโรงเรียน ทำหน้าที่กำกับ ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมของสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนดำเนินการและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การทำงานมีลักษณะการทำงานเป็นทีม ทุกคน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทุกคนมีความตั้งใจที่จะทำงานให้เกิดผลสูงสุด ซึ่งจะทำให้การบริหาร การศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงยิ่งขึ้น

4. หลักการความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ (Accountability) เมื่อสถานศึกษามี อิสระในการบริหารจัดการ ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะให้ ตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยสถานศึกษาจะต้อง บริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความโปร่งใสและจัดทำรายงานการ ดำเนินงานเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนเป็นประจำทุกปี

โดยสรุป การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะมุ่งเน้นการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นสำคัญ ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตนเองและความมีอิสระในการตัดสินใจ ทำให้การบริหารจัดการศึกษามีความคล่องตัว สามารถพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

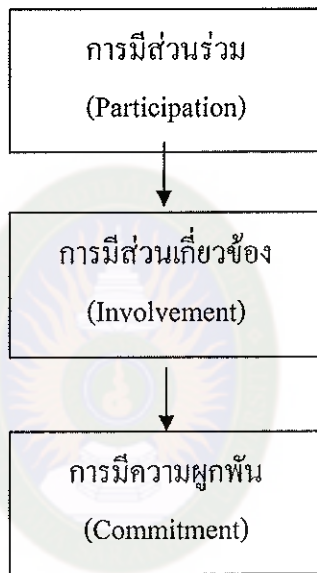
แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การดำเนินการหรือการกระทำสิ่งใดก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง คนอื่น หรือ สังคมส่วนใหญ่ ผู้ที่กระทำนั้นต้องคำนึงถึงผลที่จะตามมา เพราะผลที่จะเกิดตามมาจากจะ ส่งผลดีหรือมีประโยชน์ต่อผู้กระทำ คนอื่น หรือสังคมก็ได้ ในทางตรงข้ามถ้าสิ่งเหล่านั้นไม่ ก่อให้เกิดประโยชน์หรือทำให้เกิดความเสียหาย ผู้กระทำต้องให้ความสนใจหรือเอาใจใส่อย่าง ยิ่ง การที่จะลดผลกระทบที่เสียหายที่อาจเกิดขึ้นนั้นผู้กระทำต้องผ่านการศึกษา ค้นคว้าโดยการ นำแนวคิด วิธีการหรือให้คนอื่นมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การดำเนินการหรือ กระบวนการตัดสินใจ ให้มีส่วนร่วมรับรู้ในการดำเนินการร่วมด้วยนั่นเอง

การมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารและงานวิจัย ดังนี้

อรรถพร สาระทัน (2542 : 7 ; อ้างอิงจาก เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ ประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการร่วมพลัง ความคิด สติปัญญา ก็คือการมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงการมีส่วนร่วมในองค์การ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 14) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย และหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้ การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่า คนต้องการอะไร เพราะฉะนั้นการที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการอะไร และอะไรบางอย่างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง

วีระศักดิ์ ชัยพรหม (2544 : 20) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ชุมชนหรือบุคคลเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ในทุกขั้นตอน ของกระบวนการดำเนินงานอย่างอิสระในกิจกรรมอย่างใดอย่าง

หนึ่ง หรือหลายอย่างขององค์กร ตลอดจนมีความผูกพัน (Commitment) และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อกิจกรรมและองค์กรนั้น ๆ เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่พึงปรารถนาพร้อมกัน

ธนศ ปานอุทัย (2545 : 20) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบหรือแสดงพฤติกรรมเกี่ยวข้องในโครงการหรืองานบางอย่างทั้งในระดับของการแสดงความคิดเห็น พิจารณาการตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การติดตามผลและร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการนั้น

เสนอ เถาว์ชาติ (2546 : 12) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการต่าง ๆ หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบัน ทั้งในบางเรื่อง และหลายเรื่องเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาของตนเอง และส่วนรวม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะ โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมเช่นกัน

พิลึก ถามุลตรี (2546 : 17) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าไปดำเนินการกิจร่วมกันจนเกิดความผูกพันต่อสมาชิก และองค์กร เพื่อเกิดผลทั้งต่อตนเอง และองค์กร

ศิริพินาน เปล่งรัศมี (2548 :11) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์เปิดโอกาสให้ประชาชนได้คิดริเริ่ม ตัดสินใจ ปฏิบัติ รับผิดชอบ แก้ปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาความสามารถควบคุมทรัพยากร การร่วมกิจกรรมตามหลักประชาธิปไตย ตลอดจนการให้อำนาจเข้าไปมีหน้าที่รับผิดชอบ การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ อันมีผลกระทบต่อตนเอง และชุมชน (เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2541 ; อ้างอิงจาก พิลึก ถามุลตรี. 2546 : 17)

จากการให้ความหมายของนักวิชาการที่กล่าวมาที่ให้นานาทัศนะที่แตกต่างกัน พอสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเข้าไปมีส่วนในการวางแผน หรือการดำเนินกิจกรรม การควบคุม การติดตาม การตรวจสอบ การร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหาร มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

Mary Parker Follet (อ้างอิงจาก พิสิค ฤกษ์ฤทธิ. 2546 : 17) กล่าวว่า การพัฒนาการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักบริหารกับผู้ปฏิบัติกร ย่อมแก้ปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความพึงพอใจในทั้งสองฝ่าย

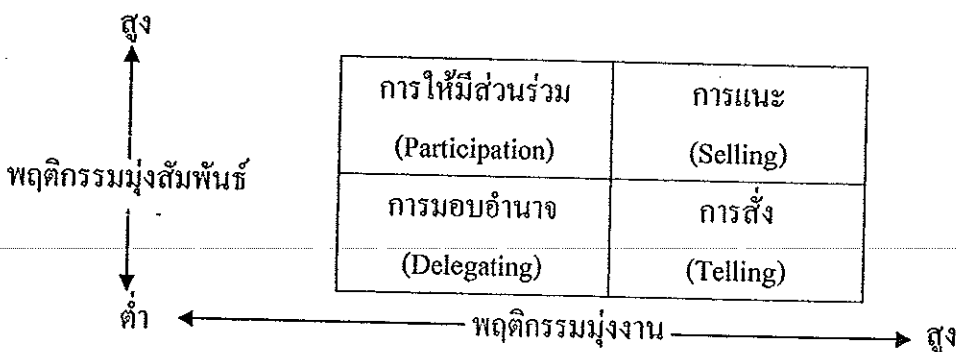
Razil และ Swarnson (อ้างอิงจาก พิสิค ฤกษ์ฤทธิ. 2546 : 18) กล่าวถึงโรงเรียนในฐานะเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้บริหารต้องมองโรงเรียนเป็นระบบขององค์การ (Organization system) ซึ่งส่วนต่างๆ ต้อง เชื่อมโยงสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ อำนาจการเปลี่ยนแปลง การติดต่อสื่อสาร

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เซย์ และบลันชาร์ด (Hersey และ Blanchard อ้างอิงจาก พิสิค ฤกษ์ฤทธิ. 2546 : 18) ได้แบ่งพฤติกรรมภาวะผู้นำออกเป็น 2 มิติ คือ พฤติกรรมมุ่งงาน (Task behavior) และพฤติกรรมมุ่งสัมพันธ์ ซึ่งผู้นำจะใช้พฤติกรรมใดจะต้องพิจารณาอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยยึดความพร้อมของผู้ใต้บังคับบัญชาในด้านความสามารถและด้านความเต็มใจ

ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของเฮอร์เซย์ และบลันชาร์ด (Hersey และ Blanchard อ้างอิงจาก เสนอ เถาว์ชาติ. 2546 : 15) ได้แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบคือ

1. แบบการสั่ง (Telling) เป็นพฤติกรรมมุ่งงานสูงและสัมพันธ์ต่ำ
 2. แบบการแนะ (Selling) เป็นพฤติกรรมมุ่งงานสูงและสัมพันธ์สูง
 3. แบบการให้มีส่วนร่วม (Participation) เป็นพฤติกรรมมุ่งงานต่ำและมุ่งสัมพันธ์สูง
 4. แบบการมอบอำนาจ (Delegating) เป็นพฤติกรรมมุ่งงานต่ำ และมุ่งสัมพันธ์ต่ำ
- แบบภาวะผู้นำจะมีประสิทธิผลสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และพฤติกรรม

ผู้นำทั้ง 4 แบบ ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แบบภาวะผู้นำของ Hersey and Blanchard

ที่มา: เสนอ เถาว์ชาติ. 2546 : 16

Abraham Maslow (อ้างอิงจาก เสนอ เถาว์ชาติ. 2546 :13) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่า มนุษย์เป็นตัวกำหนดคตณหา หรือความอยาก และจะพยายามขวนขวายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตอบสนอง และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น (needs) ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์แต่ละกลุ่ม จะแสดงออกถึงความต้องการไม่เหมือนกัน แต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นลำดับ แต่ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการระดับใดมากน้อยแค่ไหน ซึ่งมาสโลว์สรุปว่า

1. มนุษย์เรามีความต้องการ และความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุดลง และความต้องการใหม่ในลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น
3. มนุษย์เรามีความต้องการตามลำดับขั้นของความสำคัญ จากต่ำไปหาสูง ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เรียกว่า “ลำดับขั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs)” ดังนี้

1. ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological Needs)
2. ความต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการในด้านสังคม (Social or Belongingness Needs)
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs)
5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-realization or Self-actualization Needs)

จากทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า ความต้องการพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์จะเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดการมีส่วนร่วมขึ้น

ดิน ปรีชญพฤทธิ (อ้างอิงจาก เสนอ เถาว์ชาติ. 2546 : 15) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีเน้นความเป็นผู้แทน และผู้นำ ถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี การมีส่วนร่วมตามทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ารับการสมัครเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้น เป็นเพียงแต่ไม้ประดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีนี้เน้น

การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางแผนนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมือง และสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นก็ถือว่าการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

3. ลักษณะการมีส่วนร่วม

เสนอ เถาว์ชาติ (2546 : 30) ได้สรุปแนวคิดหลักที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้ การมีส่วนร่วมอาจพิจารณาในมิติที่ต่างกัน 11 มิติ คือ 1) จำแนกตามกิจกรรมในการมีส่วนร่วม 2) การจำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วมหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม 3) การจำแนกตามระดับความสมัครใจ 4) การจำแนกตามกรรมวิธีของการมีส่วนร่วม 5) การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม 6) การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม 7) การจำแนกตามระดับของประสิทธิผลในการมีส่วนร่วม 8) การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม 9) การจำแนกตามระดับขององค์การ 10) การจำแนกตามผู้เข้าร่วม และ 11) การจำแนกตามระดับของการวางแผน

ประเภทของการมีส่วนร่วมที่สรุปออกมาเป็น 11 กลุ่มใหญ่ๆ ข้างต้นมีสาระโดยสังเขปดังนี้

1. การจำแนกตามกิจกรรมในการมีส่วนร่วม เป็นการจำแนกที่พิจารณาจากกิจกรรมของโครงการนั้น ๆ ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของงานหรือโครงการ แต่โดยทั่วไปแล้วการพิจารณาการมีส่วนร่วมในมิตินี้จะเกี่ยวข้องกับ

1.1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

1.3 การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการ

2. การจำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วมหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มงานโครงการ

2.2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน

2.3 การมีส่วนร่วมในกรขึ้นดำเนินโครงการ

2.4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ

3. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ แบ่งระดับของความสมัครใจออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ
- 3.2 การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ
- 3.3 การมีส่วนร่วมโดยการบังคับหรือการเกณฑ์จากผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่า
4. การจำแนกตามวิธีการของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 วิธี
 - 4.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง
 - 4.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม
5. การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม แบ่งระดับของความเข้มในการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ
 - 5.1 ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม
 - 5.2 ระดับของการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน
 - 5.3 ระดับของการมีส่วนร่วมแท้
6. การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม เป็นการพิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมและหรือจำนวนครั้งของผู้ที่เข้ามีส่วนร่วม
7. การจำแนกตามระดับของประสิทธิผลในการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ
 - 7.1 การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างชัดเจน
 - 7.2 การมีส่วนร่วมที่ไม่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงบางส่วน
8. การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ
 - 8.1 การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง
 - 8.2 การมีส่วนร่วมเป็นช่วง ๆ
9. การจำแนกตามระดับขององค์การ จำแนกได้ 3 ระดับ
 - 9.1 การมีส่วนร่วมระดับล่าง (Local participation)
 - 9.2 การมีส่วนร่วมระดับกลาง (Middle participation)
 - 9.3 การมีส่วนร่วมระดับห่างไกล (Distant participation)
10. การจำแนกตามผู้เข้าร่วม จำแนกผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 4 ประเภท
 - 10.1 ผู้ที่อาศัยในท้องถิ่น
 - 10.2 ผู้นำท้องถิ่น

10.3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ

10.4 คนต่างชาติ

11. จำแนกตามลักษณะการวางแผน เช่น

11.1 การวางแผนแบบบนลงล่าง การมีส่วนร่วมจะน้อย

11.2 การวางแผนแบบล่างขึ้นบน การมีส่วนร่วมจะมาก

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษาหรือในด้านอื่นๆ ทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนมิใช่ของใหม่แต่เป็นเรื่องที่พยายามปฏิบัติกันมาหลายศตวรรษแล้ว

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 11 กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของบุตรหลานไว้ว่า บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหลานหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษา ภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว โดยนัยแห่งกฎหมายฉบับนี้ สรุปลงสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กต้องจัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล ได้รับการศึกษาภาคบังคับเข้าปีโดยเริ่มเข้าเรียนตั้งแต่อายุอย่างเข้าปีที่เจ็ดจนอายุอย่างเข้าปีที่สิบหก
2. บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กต้องจัดให้เด็กหรือบุคคลในความดูแล ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

การดำเนินการตามความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของการปฏิรูปผู้ปกครอง เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนปัจจุบัน ครูเป็นผู้คอยกำกับและเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก มากกว่าการเป็นผู้สอน เน้นให้นักเรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสิ่งรอบข้าง สภาพแวดล้อมรอบตัวสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษาแบบนี้แตกต่างจากการจัดการศึกษาท่อนปี พ.ศ. 2542 โดยสิ้นเชิง องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ คือการเพิ่มบทบาทของชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนการเพิ่มบทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน โดยการชักชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของ

โรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษา โดยใช้องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ คือ การเพิ่มบทบาท ผู้ปกครอง ชุมชน โดยการรับรู้การจัดการศึกษาของ

โรงเรียน ด้วยการคอยกำกับดูแลการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ติดตามความก้าวหน้าและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนของเด็ก บ้านและโรงเรียนจำเป็นต้องเห็นร่วมกันว่าต้องการให้โรงเรียนและครูทำอะไร ผู้ปกครองนักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร เป้าหมายของการจัดการศึกษา คืออะไร ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด สังคมต้องการเด็กรุ่นใหม่ที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่งาน มีคุณสมบัติที่ดีในการเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพของสังคม ดังนั้น ชีวิตในครอบครัว สิ่งแวดล้อมในชุมชนและอิทธิพลของผู้ใหญ่จะมีผลต่อเด็กเป็นอย่างมาก เด็กต้องได้รับการชี้แนะแนวทางใน แต่ละขั้นตอนต้องใช้เวลา ผู้ดำเนินการต้องได้รับการฝึกฝน จากผู้รู้ ผู้ชำนาญ มีการเฝ้าเตือน และต้องใช้ความรู้เฉพาะทางด้วย สร้างความผูกพันร่วมกัน ในการที่จะลงทุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กให้พัฒนาเป็นบุคคลที่ขอดเยี่ยม มีศักยภาพ มีน้ำใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบการศึกษาในอนาคต

ดังนั้น การปฏิรูปการจัดการศึกษา นอกจากมาตรฐานการเรียนรู้ การบริหารและการจัดการ การประเมินผล ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการยกระดับคุณภาพ การเรียนรู้ของนักเรียนแล้ว ยังต้องรื้อระบบในโรงเรียนใหม่เพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยต้องร่วม รับผิดชอบพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการเรียนสูง และเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีสำคัญและมีความจำเป็นต่อการ จัดการศึกษาของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทุกคนไม่อาจปฏิเสธและละเลยได้ ดังนั้น การศึกษา ค้นคว้าวิจัยทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการบริหารจัดการ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวความคิด ทฤษฎี ข้อค้นพบของนักการศึกษา นักวิชาการ เพื่อใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานใน การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ดังต่อไปนี้

ในระบบการจัดการศึกษาแบบดั้งเดิมที่การศึกษาทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน นั้น อุทัย คูลเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (อ้างอิงจาก สิริพิมาน เปล่งรัศมี. 2548 : 13) ได้ศึกษาและสรุปไว้ว่า การศึกษาในชุมชนเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต ของชุมชน โดยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถพื้นฐานในการดำรงชีวิตและเลี้ยงชีพ รู้จักใช้และคิดค้นเทคโนโลยี ฝึกให้มีทักษะในการจัดการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและ ทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งพัฒนาสติปัญญาบุคคลในด้านความคิด การจำ จินตนาการและ

การพัฒนาด้านจิตวิญญาณให้มีสำนึกทางจริยธรรม เข้าใจในคุณค่าของชีวิตธรรมชาติและสติปัญญา ซึ่งความรู้ความสามารถ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลที่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับชุมชนนี้ จะมีผลส่งกลับมาพัฒนาชีวิตสภาพแวดล้อม และทรัพยากรของชุมชน ความสัมพันธ์เชิงชุมชน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสแลกเปลี่ยนการเรียนรู้กันอย่างกว้างขวาง เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จะก่อให้เกิดการสั่งสมและพัฒนาเป็นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาของชุมชน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตหรือการศึกษาแบบนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาของบุคคลและชุมชนในทุกด้าน เพราะมีลักษณะบูรณาการหรือเป็นองค์รวมทำหน้าที่เชื่อมบุคคล ชุมชน ประเพณี ค่านิยม ทำให้ชุมชนเกิดความเป็นปึกแผ่น ทั้งยังเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือการจัดেলাทางสังคมของชุมชนเพื่อสร้างสมาชิกใหม่ในชุมชนให้มีความสามารถ มีสติปัญญาในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพให้มีความสอดคล้องกับค่านิยมและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนให้ต่อเนื่อง ทั้งการศึกษา ยังทำหน้าที่จัดสรรตำแหน่งและหน้าที่ให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยอาศัยความรู้ของบุคคลเป็นเกณฑ์ในการวินิจฉัย ซึ่งระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม ชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจให้ความเป็นธรรมและกำหนดค่านิยมของผู้มีการศึกษาตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของชุมชน

ความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จหลายแห่งในการจัดการศึกษา ได้สร้างความเชื่อมโยงที่มีพลังและตอบสนองต่อชุมชนซึ่งให้คุณค่าหลักแก่โรงเรียนความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานและความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานมีความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพของครู

การจัดการศึกษาของไทยในอดีตเป็นภาระหน้าที่ของชุมชน หน่วยย่อยในชุมชน เช่น ครอบครัว วัด และสำนักการเรียนต่าง ๆ มีหน้าที่ให้การศึกษแก่ลูกหลานและสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการ หนังสือ และอาชีพ พ่อ แม่ คนเฒ่าคนแก่ และช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่เด็ก การศึกษาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบหลากหลายและสอดคล้องกับพื้นฐานหรือวิถีชีวิตในชุมชน ความหลากหลายรูปแบบของการจัดการศึกษาที่เคยมีอยู่ในชุมชนได้สูญหายไป โดยมีรัฐเข้ามาควบคุมการจัดการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษาของประเทศตะวันตกมาใช้แทนการศึกษาที่เคยมีอยู่เดิม ระบบการศึกษาแบบใหม่มีลักษณะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศ จึงขาดความหลากหลายและยืดหยุ่น อีกทั้งบทบาทนี้กลับเป็นของรัฐที่ส่วนกลาง โรงเรียนและครูที่กระจาย อยู่ทั่วประเทศ ต่างอยู่ในฐานะตัวแทนรัฐบาลและเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาให้แก่คน

ในชุมชน ชุมชนได้ถูกละเลยและมิได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชุมชน หลักการจัดการศึกษาแบบนี้ได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการศึกษาคือ การไปโรงเรียน ผลจากการศึกษาการจัดการศึกษาตามรูปแบบและแนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้ก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนาหลายประการต่อผู้คนและชุมชน ซึ่งเป็นหัวข้อในการวิพากษ์วิจารณ์อยู่ในขณะนี้ นอกจากนี้รูปแบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในขณะนี้ก็ยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุค โลกไร้พรมแดนอย่างในปัจจุบัน เหล่านี้เป็นจุดของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษา ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาได้มีการเรียกร้องจากนักวิชาการ ผู้นำชุมชน และบุคลากรจากหลายวงการให้รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องหาแนวทางจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รื้อฟื้นบทบาทในการจัดการศึกษาของตนเองและเชื่อมประสานเข้ากับกระบวนการในโรงเรียน การจัดการศึกษา วิธีนี้จะนำไปสู่การเรียนรู้อยู่บนพื้นฐานของชุมชนและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงกระแสโลก

ในปัจจุบัน โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เพียงแห่งเดียวที่รัฐมอบให้จัดการศึกษาโดยชอบธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชน ความสามารถและทักษะที่ผู้เรียนได้รับไม่สอดคล้องกับความรู้เดิมในชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนถูกทอดทิ้ง เนื้อหาสาระถูกกำหนดโดยรัฐบาล การศึกษากลายเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน มุ่งพัฒนาความสามารถ ทักษะด้านอาชีพเฉพาะอย่าง ทำให้ระบบการศึกษาในโรงเรียนมีบทบาทจำกัด ไม่ช่วยในการพัฒนาชุมชนอย่างกว้างขวาง บทบาทของโรงเรียนทำหน้าที่เป็นเพียงเครื่องมือขัดเกลาทางสังคมที่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ ทักษะคิด และวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ได้ทำลายแหล่งการเรียนรู้ให้ลดน้อยลง โรงเรียนจะต้องปรับบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับชุมชน เงื่อนไขที่สำคัญคือ โรงเรียนและชุมชนรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องปรับเปลี่ยนและปรับกระบวนการทัศน์ในการทำงานร่วมกัน ทั้งโรงเรียนและชุมชนต้องมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาที่ตรงกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีอื่น ๆ ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกชุมชน มีโครงสร้างความสัมพันธ์ของการจัดการศึกษาแบบแนวราบ ผู้บริหารของโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้แก่ชุมชนและครูได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ การทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะทำให้ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำจัดการอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ลดน้อยลง โรงเรียนจะเห็นความสำคัญของชุมชนและร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น

การมีส่วนร่วมควรเริ่มศึกษาจากสิ่งที่เขากำลังเผชิญอยู่และจะต้องสอดคล้องกับภูมิ

ปัญหาหรือพื้นฐานจิตวิญญาณของเขาด้วย การจัดการศึกษาจะต้องสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของชุมชน การศึกษาต้องเข้าไปร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชาวบ้าน ไม่ใช่ให้ชาวบ้านมาร่วมกับการศึกษาเท่านั้น เราต้องตั้งคำถามว่าการศึกษาร่วมชีวิตกับชาวบ้านได้อย่างไร

สิริพิมาน เปล่งรัศมี (2546 : 17) ได้สรุปการจัดการศึกษาได้ว่า การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตัวเองอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษา การดำเนินตามแผน การร่วมปรับปรุง แก้ไขการจัดการศึกษา การกำกับติดตาม การให้การสนับสนุนด้านทรัพยากร ตลอดจนการวัดประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้บังเกิดผลสูงสุดทั้งในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน การกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาองค์กรให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ ในหมวด 5 มาตรา 39, 40 และหมวด 7 มาตรา 57 ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 38 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุหรือผู้แทนองค์กรศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

1. องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้สถานศึกษาขนาดเล็กที่มี นักเรียนไม่เกินสามร้อยคน มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 9 คน สถานศึกษา ขั้นพื้นฐานขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนเกินสามร้อยคน มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1.1 ประธานกรรมการ

1.2 กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน

1.3 กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน

1.4 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน

1.5 กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน

1.6 กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน

1.7 กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาใน พื้นที่

จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนสองรูปหรือสองคน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

1.8 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและ จำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

1.9 ผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการ

การดำเนินการสรรหาและเลือกประธานกรรมการและกรรมการให้เป็นไปตาม ประกาศของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีวาระการดำรงตำแหน่งของ คราวละสี่ปี

2. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 38 กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา สามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานได้ดังนี้

1. กำกับการดำเนินงานกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา
3. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด
4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหน้าที่ของสถานศึกษากับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) กำกับ (2) ส่งเสริม และ (3) มีอำนาจอื่นตามที่กฎหมาย กฎระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำกับ ซึ่งมีกรอบในการดำเนินงาน ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่ในการกำกับ หมายถึง การกำกับให้สถานศึกษาดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

อำนาจหน้าที่ในการกำกับการดำเนินงานของสถานศึกษา หลายคนเปรียบเทียบว่าทำหน้าที่คล้ายกรรมการกำกับเส้น (Lineman) ในกีฬาฟุตบอล คือกรรมการกำกับเส้น ไม่ใช่ผู้ตัดสิน และไม่ใช่นักกีฬาฟุตบอลในสนาม ไม่มีสิทธิเป่านกหวีด ไม่มีสิทธิเตะฟุตบอลในขณะที่มีการแข่งขัน เพราะคนมีสิทธิเป่านกหวีดคือกรรมการตัดสิน (Referee) คนมีสิทธิเตะฟุตบอลคือนักกีฬาของทั้งสองทีม ส่วนกรรมการกำกับเส้นมีสิทธิ และหน้าที่ในการยกธงเมื่อผู้เล่นไม่ปฏิบัติตามกติกา เมื่อกรรมการกำกับเส้นยกธง กรรมการตัดสินก็จะเป่านกหวีดยุติการแข่งขันชั่วคราวก่อนเริ่มเล่นใหม่ ซึ่งโดยบทบาทนี้คณะกรรมการสถานศึกษาต้องคอยกำกับสถานศึกษา โดยการติดตามการปฏิบัติงานของสถานศึกษารวมทั้งให้ความเห็น ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษา เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกติกา ได้แก่ กฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และของสถานศึกษาเอง หากสถานศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้อง หรือไม่ดำเนินให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง และนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการสถานศึกษาต้องแจ้งให้สถานศึกษา

ดำเนินการ หากสถานศึกษายังไม่ดำเนินการคณะกรรมการ ต้องเสนอความเห็น ไปยังกรรมการ
ตัดสิน (เป้านกหวีด) ซึ่งได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพิจารณาสั่งการหรือแจ้ง
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สั่งการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

2. อำนาจในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษา
มีความเข้มแข็ง บริหารงานอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการการศึกษาแก่
เยาวชนและประชาชน ได้อย่างกว้างขวางทั่วถึง และจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพเป็นที่
ยอมรับ สรรพคุณ เชื่อถือ ของประชาชน ชุมชนและท้องถิ่น

3. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับข้าราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ในส่วนนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่า
ด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนดให้เป็นอำนาจ
ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือ บุคคลที่มีความตั้งใจจริงเสียสละและ
อุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของชุมชนและท้องถิ่น ได้มีผู้ศึกษาและได้
สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

สิริพิมาน เปล่งรัศมี (2546 : 44) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
โรงเรียนไว้ว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะ
คณะกรรมการ โรงเรียนจะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กและชาวบ้าน เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการ
ของโรงเรียนและชุมชน คณะกรรมการ โรงเรียนจึงเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อเข้ามามี
ส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียน เริ่มตั้งแต่การร่วมการวางแผน ร่วม
กำหนดนโยบายของโรงเรียน ร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมประเมินผลการ
ปฏิบัติงานของโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนให้โรงเรียนก้าวหน้าในทุกด้าน

สายหยุด สานก้อย (2549 : 48) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะเป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหาร
การจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา เนื่องจากหัวใจของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา คือ
การบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นงานหลักของสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2545 มาตรา 39 มาตรา 40 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.

2546 มาตรา 38 ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

1.2 ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.3 รับทราบ และให้ข้อมูลเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

2. ด้านงบประมาณ

2.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา

2.2 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศกำหนด

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. ด้านการบริหารทั่วไป

4.1 ให้ความเห็น เสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4.2 รับทราบ ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น และรายงาน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ
คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น

4.3 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการ
ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จาก
ทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ กำหนด

4.4 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษาในการออกระเบียบ
ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย
ระเบียบ ประกาศ กำหนด

4.5 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้คำปรึกษาในการส่งเสริมความ
เข้มแข็งในชุมชนและสร้างความสัมพันธ์กับสถานบันอื่น ๆ ในชุมชนและท้องถิ่น

4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาตามที่กฎหมาย ระเบียบ
ประกาศ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในกรณีที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา
ไม่สอดคล้องหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ นโยบาย ให้
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอความเห็นดังกล่าวให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
รับทราบเพื่อพิจารณาให้สถานศึกษาปฏิบัติให้เป็นตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ต่อไป

โดยสรุป คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือบุคคลที่เข้ามามีบทบาทร่วมในการ
กำหนดธรรมนูญโรงเรียน นโยบาย แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการต่าง ๆ ของโรงเรียน
โดยการเข้าร่วมประชุมวางแผนและเห็นชอบกับแผนพัฒนาด้านการศึกษาของโรงเรียน เพื่อ
การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ร่วมประเมินผล พร้อมทั้งรับทราบ
ผลการดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ผลงานของโรงเรียน

การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2545 มาตรา 39 มาตรา 40 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ. 2546 มาตรา 38 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ

และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เพื่อให้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับคณะกรรมการและสถานศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อ 1 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษา อำนาจหน้าที่ของตนแล้วแต่กรณี ในเรื่องดังต่อไปนี้

ด้านวิชาการ

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ
สถานศึกษา

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษ

ด้านงบประมาณ

1. การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อ
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ
จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยตรง
3. การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
4. การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
5. การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
6. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
7. การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
8. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
9. การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
10. การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
11. การวางแผนพัสดุ
12. การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ หรือ
สิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
13. การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
14. การจัดหาพัสดุ
15. การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
16. การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
17. การเบิกเงินจากคลัง
18. การรับเงิน การเก็บรักษาเงินและการจ่ายเงิน
19. การนำเงินส่งคลัง
20. การจัดทำบัญชีการเงิน

21. การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
22. การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

ด้านการบริหารงานบุคคล

1. การวางแผนอัตรากำลัง
2. การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
4. การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากร

ทางการศึกษา

5. การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
6. การลาทุกประเภท
7. การประเมินผลการปฏิบัติงาน
8. การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
9. การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
10. การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
11. การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
12. การออกจากราชการ
13. การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
14. การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอ

พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

15. การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
16. การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
17. การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
18. การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและ

บุคลากรทางการศึกษา

19. การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต

20. การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

การดำเนินการที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ว่าด้วยการนั้น

ด้านการบริหารทั่วไป

1. การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
2. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
3. การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
4. งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
5. การจัดระบบการบริหารงานการศึกษา
6. การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
7. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
8. การดำเนินงานธุรการ
9. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
10. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
11. การรับนักเรียน
12. การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
13. การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย
14. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
15. การทัศนศึกษา
16. งานกิจการนักเรียน
17. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
18. การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
19. งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
20. การรายงานผลการปฏิบัติงาน
21. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
22. แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

ข้อ 2 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาตามข้อ 1 ให้

คำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. ความพร้อมและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ที่จะสามารถรับผิดชอบดำเนินการตามขีดความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศหรือมติคณะรัฐมนตรี
ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กระจายอำนาจ

3. ความเป็นเอกภาพด้านมาตรฐานและนโยบายด้านการศึกษา

4. ความเป็นอิสระและความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา

5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่

6. มุ่งให้เกิดผลสำเร็จแก่สถานศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจให้
แก่สถานศึกษาให้มากที่สุด เพื่อให้สถานศึกษานั้นมีความเข้มแข็งและความคล่องตัว

7. เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพให้แก่สถานศึกษา

8. เพื่อให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง

ข้อ 3 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาตามที่กำหนดในข้อ 1
เรื่องใดจะกำหนดให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือ
สถานศึกษาเป็นผู้รับมอบการกระจายอำนาจ ให้เป็นไปตามที่ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือ
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี ประกาศกำหนด ทั้งนี้ในประกาศ
ดังกล่าวอาจกำหนดให้ในระยะแรกมีการกระจายอำนาจเฉพาะบางเรื่อง หรือกำหนดการ
กระจายอำนาจให้เขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาแตกต่างกันตามลักษณะหรือความพร้อม
และความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งอาจกำหนดเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติในการ
ดำเนินการตามที่ได้รับมอบการกระจายอำนาจได้ แต่จะต้องปรับปรุงการกระจายอำนาจนั้นให้
เพิ่มมากขึ้นตามช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นไปตามหลักการในข้อ 2 สำหรับการกระจาย
อำนาจให้แก่สถานศึกษา อาจกำหนดให้การดำเนินการในเรื่องใดต้องได้รับความเห็นชอบจาก
คณะกรรมการสถานศึกษาด้วยก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปโดยถูกต้อง ปลัดกระทรวง
ศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี อาจประกาศกำหนด
ขอบเขตวิธีการปฏิบัติงานตามที่มีการกระจายอำนาจ เพื่อให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือสถานศึกษาที่ได้รับมอบการกระจายอำนาจปฏิบัติได้

ข้อ 4 ให้สำนักงานปลัดกระทรวง หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี มีหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม และกำกับดูแลการกระจายอำนาจการ
บริหารและการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับการ
กระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ

2. จัดให้มีระบบการกำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศ การกระจายอำนาจให้เป็นไปตามกฎหมาย

3. ให้ข้อเสนอแนะหรือแนะนำการใช้อำนาจ ตลอดจนมีอำนาจยับยั้งและ แก้ไขการใช้อำนาจของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย

4. ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบการกระจายอำนาจ การบริหารอย่างต่อเนื่อง

5. รายงานผลการดำเนินการกระจายอำนาจและเสนอแนะปัญหาอุปสรรคและ แนวทางการพัฒนาต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่สนับสนุน ส่งเสริม กำกับดูแลและประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ได้รับมอบการกระจายอำนาจ ให้ เป็นไปตามแนวทางที่ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานกำหนด

ข้อ 5 ในกรณีที่ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นสมควร หรือได้รับการร้องขอจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือ กลุ่มสถานศึกษา ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาจประกาศกำหนดให้รวมกลุ่มสถานศึกษาหลายแห่งทั้งในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกันหรือต่าง เขตพื้นที่การศึกษา เป็นระบบเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษา เพื่อดำเนินการหรือ ช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ในเรื่องที่ได้รับการกระจายอำนาจ โดยคำนึงถึงความพร้อม ของแต่ละสถานศึกษาด้วย

ข้อ 6 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้ เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการกระจายอำนาจการบริหารและการจัด การศึกษาให้กับคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ สถานศึกษา สามารถดำเนินการบริหารและจัดการศึกษาด้วยความอิสระภายใต้กรอบของ กฎหมาย ครอบคลุมการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละสถานศึกษา โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแลนิเทศติดตามให้ความ ช่วยเหลือ เพื่อให้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาสอดคล้องกับความ

ต้องการของสถานศึกษาและชุมชนมากที่สุด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

บริบทโรงเรียนบ้านหนองแวง

1. ประวัติโรงเรียนโดยสังเขป

โรงเรียนบ้านหนองแวงตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2483 โดยขุนวิสุทธอักษร นายอำเภอกันทรวิชัย ได้สั่งให้นายสม ประทุมพล ครูใหญ่โรงเรียนบ้านเชียงยืน(ชาย) และนายคุณ รัตนบุรุษย์ ครูใหญ่โรงเรียนบ้านเชียงยืน(หญิง) มาประชุมจัดตั้งโรงเรียน โดยนายทึ่ง เมืองอาษา และชาวบ้านหนองมะเฒ่าได้มาประชุมด้วย โดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในบริเวณวัดบ้านหนองแวง อาศัยกุฏิร้างเป็นอาคารเรียน ให้ชื่อว่า “โรงเรียนประชาบาล ตำบลเชียงยืน 24” (วัดบ้านหนองแวง) การรับเด็กเข้าเรียนในปี พ.ศ. 2483 ได้รับเด็กเข้าเรียนในบังคับ พระราชบัญญัติประถมศึกษา มีนักเรียนชาย 35 คน นักเรียนหญิง 21 คน รวม 56 คน แบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้น คือชั้นเตรียมประถม ชั้น ป.1 ชั้น ป.2 โดยรับโอนนักเรียนทั้งหมดนี้มาจากโรงเรียนบ้านจาน (จานอำนวยการวิทยา) ทางราชการได้แต่งตั้งให้นายศรี สุขพูน มาดำรงตำแหน่งครูใหญ่ ทำหน้าที่สอนชั้นเตรียม นายแก้ว จันทศิริ สอนชั้นป.1 และ ชั้นป.2 ในปี พ.ศ. 2485 ได้ขยายชั้นเรียนไปจนถึงชั้น ป.4 และมีครู 2 คน

การเปลี่ยนแปลงและความเจริญของโรงเรียน

ครูและชาวบ้านได้พร้อมกันสร้างโรงเรียนขึ้นใหม่ สร้างแบบ ป.1 ขนาด 2 ห้องเรียน และเป็นเอกเทศชั่วคราวได้ชื่อว่า “โรงเรียนบ้านหนองแวง” เมื่อปี พ.ศ. 2487 มีครู 2 คน และได้มีการพัฒนามาเรื่อย ๆ

ปีงบประมาณ 2514 ได้รับงบประมาณ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างเป็นอาคารเรียน แบบ ป.1 จ เดี่ยว ใช้งบประมาณ 120,000 บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาท) และได้ย้ายมาสร้างใหม่ในที่ดินของโรงเรียน (ที่สาธารณะ) และการบริจาค เป็นเนื้อที่ 3 ไร่ 2 งาน 60 ตารางวา เป็นอาคารเรียนขนาด 3 ห้องเรียน และยังใช้อยู่ในปัจจุบัน

ปีงบประมาณ 2526 ได้รับงบประมาณค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างเป็นอาคารเรียน แบบ ป.1 จ เดี่ยว ขนาด 3 ห้องเรียน ใช้งบประมาณ 240,000 บาท (สองแสนสี่หมื่นบาท) และ

ในปีนี้ นายเส็ง สาคุณ ได้อุทิศที่ดินให้กับโรงเรียน จำนวน 3 งาน 40 ตารางวา เพื่อขยายพื้นที่ในการก่อสร้างอาคารเรียน และมีการรับมอบอาคารเรียนในวันที่ 8 ธันวาคม 2526 ในปัจจุบัน มีเนื้อที่ 4 ไร่ 49 ตารางวา

ปีงบประมาณ 2540 ได้รับงบประมาณในการซ่อมแซมอาคารเรียน โดยการเปลี่ยนสังกะสีมุงหลังคา

ปีงบประมาณ 2544 ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ โดยได้งบประมาณจากการบริจาค

ปีงบประมาณ 2546 ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างรั้วและป้ายด้านหน้าโรงเรียน โดยงบประมาณจากการบริจาค

ปีงบประมาณ 2547 ได้รับงบประมาณในการซ่อมแซมและต่อเติมอาคารอเนกประสงค์ โดยทำเป็นห้องครัว และที่แปร่งพื้นสำหรับนักเรียน

ปีงบประมาณ 2548 ได้รับการจัดสรรงบประมาณซ่อมแซมอาคารเรียนอาคารประกอบ โดยการเปลี่ยนสังกะสีมุงหลังคา ฝ้าเพดาน ลวดตาข่าย ไม้ฝ้า

ปีงบประมาณ 2548 ได้จัดทำที่จอดรถครูและนักเรียนโดยใช้งบประมาณอุดหนุน

ปีงบประมาณ 2549 ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างอาคารห้องสมุดจากองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงยืน จำนวน 195,000 บาท

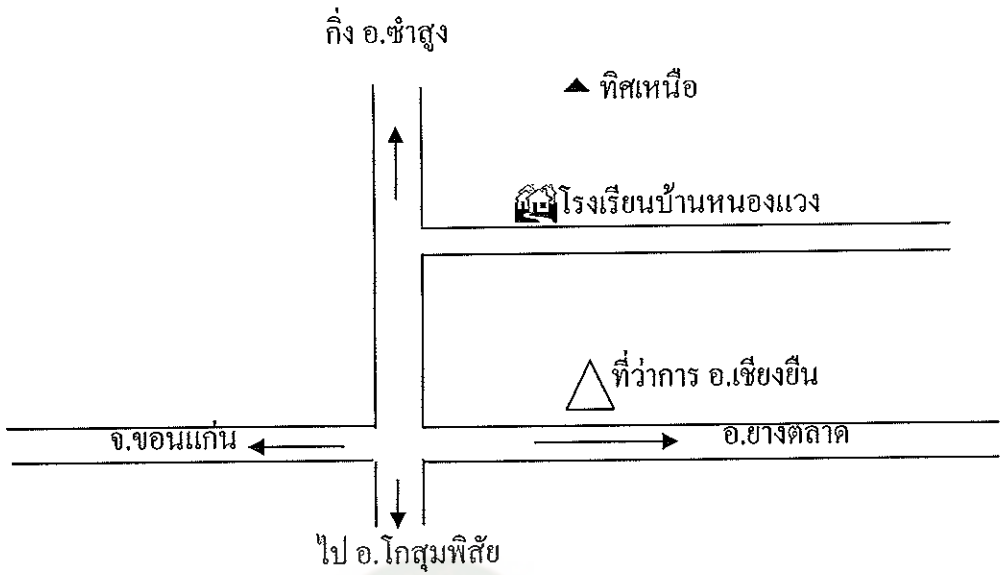
ปีงบประมาณ 2550 ได้จัดสร้างพระพุทธรูปประจำโรงเรียนจากงบประมาณการบริจาค จำนวน 70,000 บาท

ปัจจุบัน โรงเรียนบ้านหนองแวง ตั้งอยู่ในเนื้อที่ 4 ไร่ 49 ตารางวา ห่างจากอำเภอเชียงยืน ประมาณ 5 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 45 กิโลเมตร มีข้าราชการครู 5 คน นักการภารโรง 1 คน นักเรียนทั้งหมด 61 คน จัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ใช้หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2544 เป็นแกนกลาง ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านหนองแวง ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนายสมหมาย ชุมพล เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

2. ที่ตั้ง

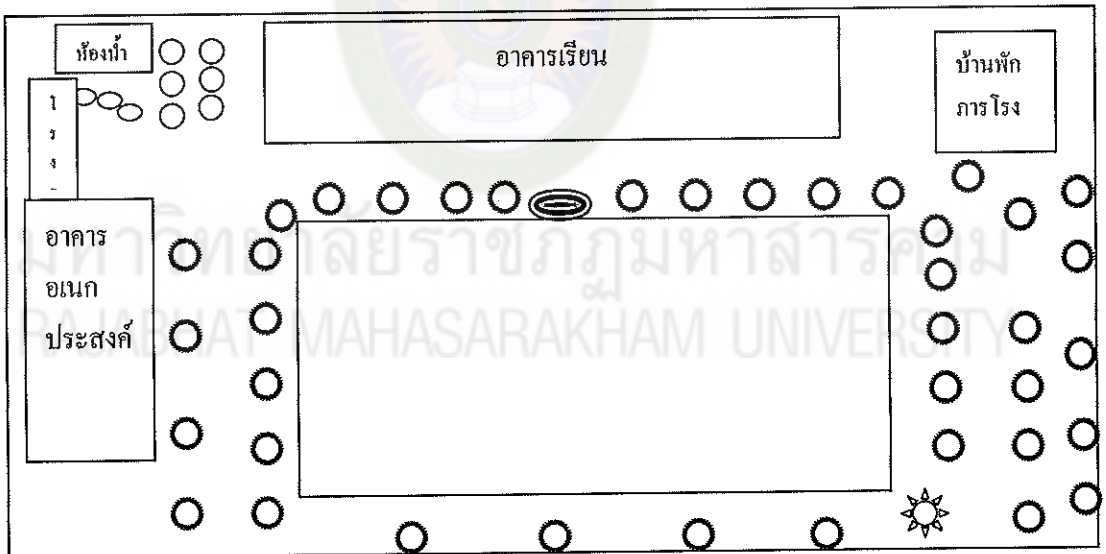
โรงเรียนบ้านหนองแวง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองแวง หมู่ที่ 9 ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากตัวอำเภอเชียงยืน ประมาณ 5 กิโลเมตร บนถนนสายเชียงยืน - อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น

3. แผนที่แสดงที่ตั้งโรงเรียน

แผนภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งโรงเรียนบ้านหนองแวง

4. แผนผังโรงเรียน

แผนภาพที่ 4 แสดงแผนผังโรงเรียนบ้านหนองแวง

5. ปรัชญา

เรียนดี มีวินัย ใฝ่ใจสิ่งแวดล่อม เปรียบพร้อมคุณธรรม

6. วิสัยทัศน์

ภายในปี 2551 โรงเรียนบ้านหนองแวงมุ่งพัฒนาด้านวิชาการ คุณธรรมจริยธรรม
เรียนรู้

สู่ความเป็นเลิศด้วยสื่อสารเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต โรงเรียนมีสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้
อย่างพร้อมเพรียง ครูและบุคลากรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้รับการ
พัฒนาสู่ครูมืออาชีพ

7. พันธกิจ

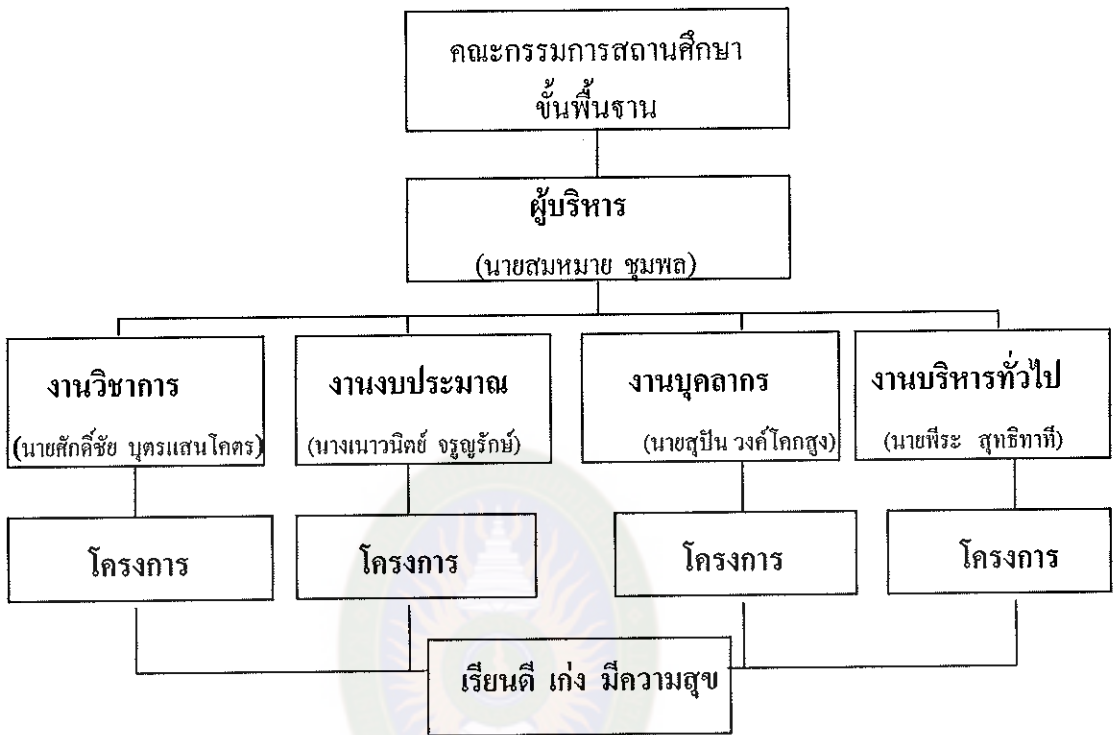
1. จัดการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึงอย่างเสมอภาค
2. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
3. ส่งเสริมครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างจริงจัง
4. พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
5. จัดการเรียนรู้ผ่านระบบสื่อสารเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต
6. พัฒนาสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อผู้เรียน
7. ส่งเสริมและพัฒนาครูสู่ครูมืออาชีพ

8. เป้าหมาย

1. นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษาได้รับการศึกษาอย่าง
ทั่วถึงและเสมอภาค
2. มีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
3. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. นักเรียนมีความรู้และคุณธรรม
5. การเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต
6. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต
7. ครูเป็นครูมืออาชีพ

9. โครงสร้างการบริหาร

แผนภูมิการบริหารงานของโรงเรียนบ้านหนองแวง

แผนภาพที่ 5 แผนภูมิขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนบ้านหนองแวง

10. ข้อมูลครูและบุคลากรอัตรากำลัง

ตารางที่ 1 จำนวนครูและบุคลากร

ที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง	เลขที่ตำแหน่ง	เงินเดือน
1.	นายสมหมาย ชุมพล	ผู้อำนวยการ โรงเรียน	2815	22,420
2.	นายสุปิ่น วงศ์โคกสูง	ครู ก.ศ.2	2420	19,800
3.	นายศักดิ์ชัย บุตรแสนโคตร	ครู ก.ศ.2	2818	17,590
4.	นายพีระ สุทธิทาที	ครู ก.ศ.2	2398	22,860
5.	นางเนาวนิตย์ จรูญรักษ์	ครู ก.ศ.2	2819	22,860

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนรายชั้นเรียนปีการศึกษา 2550

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม	นักเรียน/ครู
อนุบาล 1	0	0	0	
อนุบาล 2	3	1	4	
รวมอนุบาล	3	1	4	
ประถมศึกษาปีที่ 1	2	8	10	
ประถมศึกษาปีที่ 2	8	7	15	
ประถมศึกษาปีที่ 3	5	2	7	
ประถมศึกษาปีที่ 4	5	4	9	
ประถมศึกษาปีที่ 5	7	0	7	
ประถมศึกษาปีที่ 6	7	2	9	
รวมประถม	34	24	57	
รวมทั้งสิ้น	37	24	61	14:1

องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย (กฎกระทรวง ข้อ 2)

1. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน
2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ครู จำนวน 1 คน
3. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน
4. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
5. กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน
6. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ จำนวน 1 คน
7. กรรมการที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน
8. ผู้บริหารสถานศึกษา

11. นโยบาย

ด้านการบริหาร การบริหารสู่ความเป็นเลิศ ความเป็นมาตรฐาน ความเป็นสากล
ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง ครูเป็นมืออาชีพ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นคนดีมีคุณธรรม คนเก่ง ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

12. ความคาดหวัง

โรงเรียนบ้านหนองแวง หวังไว้ว่า โรงเรียนมีความพร้อมในด้านอาคาร สถานที่ เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สะอาดร่มรื่น มีวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เพียงพอ มีสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ ครูและบุคลากรได้รับการส่งเสริมเป็นครูมืออาชีพ ชุมชน โดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคลากรที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีความรู้ มีคุณธรรม ดำรงตนเป็นคนดีของสังคมในอนาคต โรงเรียนเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

บันลือ พุกกะวัน (อ้างอิงจาก สิริพิमान เปล่งรัศมี, 2548 : 49) ได้ให้ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมเพื่อแก้ปัญหาโดยการปฏิบัติจากผู้ที่มีความสนใจหรือรับผิดชอบร่วมกัน ส่วนใหญ่จะผลิตวัสดุหรือเครื่องมือที่จะใช้เพื่อพัฒนาการเรียน การสอนและวิทยาการคอยให้คำแนะนำและ ให้ความคิดเห็น

การประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมที่เน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ความเข้าใจและทักษะทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 42)

อมรา ชัชวาลย์สายสินธุ์ (อ้างอิงจากใน สิริพิमान เปล่งรัศมี, 2548 : 49) ให้ความหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 10-25 คน ซึ่งมีความสนใจหรือมีปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไขได้มาพบปรึกษาหารือศึกษาค้นคว้าหรือวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหาเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานหรือให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น

สิริพิमान เปล่งรัศมี (2548 : 49) ได้ให้ความหมายการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกลยุทธ์การประชุมระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล หาแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนางานในองค์กร โดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย

นำมาใช้ ในการแก้ปัญหาสู่การลงมือปฏิบัติให้เกิดผลต่อการพัฒนางานการจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการประชุมโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อให้การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การหาแนวทางในการดำเนินการ ให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนางานสู่การปฏิบัติให้เกิดผลมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. เพื่อทำความเข้าใจปัญหา
2. เพื่อสำรวจปัญหา
3. เพื่อพยายามหาข้อมูลในการแก้ไขปัญหา
4. เพื่อศึกษาปัญหาด้วยการสอบถาม
5. เพื่อสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น
6. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคล
7. เพื่อส่งเสริมการศึกษารวมถึงการแก้ปัญหาและคิดค้นวิธีการต่าง ๆ

ลักษณะสำคัญของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ลักษณะสำคัญของการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ การสร้างความตระหนักให้กับผู้เข้าประชุมได้เห็นสาระสำคัญของความรู้ มีการกำหนดงานให้ผู้เข้าประชุมได้ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน กระบวนการทำงานตามหลักสูตรการฝึกอบรมอาจเป็นงานรายบุคคลหรือกลุ่มก็ได้ เมื่อได้ศึกษาหรือรวบรวมความรู้ ความคิดที่ได้จากการศึกษาจะต้องมีการนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย และให้มีการป้อนข้อมูลย้อนกลับ โดยผู้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วมด้วยและวิทยากรเมื่อสิ้นสุดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติงานมีผลงานกลับไปด้วย

ข้อดีของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ข้อดีของการประชุมเชิงปฏิบัติการ คือ เปิดโอกาสให้แต่ละคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติทุกขั้นตอน แต่ละคนได้แสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นกลยุทธ์ที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้บุคลากรเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ เป็นกิจกรรมที่สร้าง

ความสัมพันธ์ที่ีระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน สร้างบรรยากาศในการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพบังเกิดผลต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของหน่วยงานเป็นสำคัญ

2. เทคนิค SWOT

SWOT เป็นเครื่องมือเชิงบริหารจัดการเพื่อใช้ในการวิเคราะห์องค์กร ซึ่งเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ โดย SWOT ใช้เป็นเครื่องมือการวิเคราะห์ทรัพยากร (สิ่งแวดล้อมภายในและสิ่งแวดล้อมรอบตัวองค์กร) เพื่อค้นหาจุดแข็งขององค์กร (Strengths) จุดอ่อนขององค์กร (Weaknesses) โอกาสการแข่งขัน (Opportunities) และภาวะคุกคามจากภายนอก (Threats) แล้วนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร

รูปแบบของ SWOT คือ แบ่งหลักการวิเคราะห์พิจารณาออกเป็น 4 แง่มุม (นิวัติ โชติวงษ์. ม.ป.ป.; อ้างใน ขอบ เข้มกลัด. 2547 : 70)

STRENGTHS (S) หมายถึง สิ่งที่เป็นจุดแข็งขององค์กร เช่น สถานะทางการเงินแข็งแกร่ง ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ บุคลากรมีคุณภาพ มีความโดดเด่นด้านตัวสินค้า มีเครือข่ายการจัดจำหน่ายที่ครอบคลุม เป็นต้น

WEAKNESSES (W) หมายถึง สิ่งที่เป็นจุดอ่อนขององค์กร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทกับตัวแทนจำหน่ายไม่ค่อยราบรื่น ต้นทุนการผลิตสูงกว่าคนอื่น และสิ่งตรงกันข้ามกับจุดแข็งข้างต้น เป็นต้น

OPPORTUNITIES (O) หมายถึง สิ่งที่เป็นโอกาสหรือแนวโน้มที่ดีต่อองค์กร โดยภาวะโอกาสจะเป็นสิ่งที่เกิดจากภายนอกเป็นหลัก เช่น สภาพเศรษฐกิจขาขึ้น แนวโน้มราคาน้ำมันลดต่ำ ลูกค้าเริ่มยอมรับแนวคิดใหม่ที่ตรงกับสินค้าเรา เป็นต้น

THREATS (T) หมายถึง ภาวะคุกคามที่มาจากภายนอก และมักจะตรงกันข้ามกับ OPPORTUNITY เช่น สภาพเศรษฐกิจขาลงที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ กลุ่มลูกค้าและซัพพลายเออร์มีอำนาจต่อรองมากขึ้น หรือพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนไปในทิศทางที่เป็นผลต่อบริษัท เป็นต้น

S = STRENGTHS จุดแข็ง 1..... 2..... 3.....	O = OPPORTUNITIES โอกาส 1..... 2..... 3.....
W= WEAKNESSES จุดอ่อน 1..... 2..... 3.....	T = THREATS อุปสรรค 1..... 2..... 3.....

แผนภาพที่ 6 แสดงกรอบความคิดเกี่ยวกับ SWOT

จะสังเกตว่า STRENGTHS (S) และ WEAKNESSES (W) นั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ส่วน OPPORTUNITIES (O) และ THREATS (T) เป็นสิ่งที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร (External Environment) ที่มีอิทธิพลกับตัวองค์กรมากและมักจะอยู่เหนือการควบคุมขององค์กร ซึ่งองค์กรไม่สามารถที่จะปรับตัวได้ทันและเหมาะสมกับสถานการณ์

เทคนิค SWOT ถึงแม้จะเป็นเทคนิคที่ใช้ในการบริหารจัดการแต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับชุมชนได้ โดยเฉพาะกับการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยแต่ละคนในชุมชนต้องร่วมวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อนของชุมชน วิเคราะห์ถึงโอกาสและภาวะคุกคามที่มีต่อชุมชนนั้น ๆ ก็จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยหรือดำเนินการในขั้นต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ วงษ์บริบูรณ์ (2537 : 10) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ไว้ในวิทยานิพนธ์ว่า เป็นการวิจัยประเภทหนึ่ง ที่มีกระบวนการในการปฏิบัติอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตลอดจนวิเคราะห์วิจารณ์ผล โดยมีกระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และ

การสะท้อนผลการปฏิบัติ ในการดำเนินการวิจัยนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะ
ได้ผลเป็นข้อสรุปที่แก้ไขได้จริง หรือสามารถพัฒนาสถานการณ์ของสิ่งที่ได้ศึกษาค้นคว้าได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 12) กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
ว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วน หรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน
จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการวิจัยที่มี
กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ เพื่อนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหา หรือเพื่อปรับปรุงงาน ซึ่งมี
ขั้นตอนในการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การลงมือปฏิบัติการ
(Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection)

2. ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

จากความหมายของการวิจัยปฏิบัติการข้างต้น จะเห็นว่า ลักษณะสำคัญของการ
วิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่ต้องมีการดำเนินงานที่เป็นวงจรต่อเนื่อง มีกระบวนการทำงาน
แบบมีส่วนร่วม และเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติ เพื่อให้ได้ข้อ
ค้นพบเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริง (สุวิมล ว่องวานิช. 2544 : 12)

3. จุดมุ่งหมายของการวิจัยปฏิบัติการ

เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานประจำให้ดีขึ้น โดยนำเอาผลงาน
ที่ปฏิบัติอยู่มาวิเคราะห์สภาพปัญหาอันเป็นสาเหตุให้งานนั้น ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร
จากนั้นใช้แนวคิดทางทฤษฎีและประสบการณ์ปฏิบัติงานที่ผ่านมาเสาะหาข้อมูล และวิธีการที่
คาดว่าจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ แล้วสะท้อนวิธีการดังกล่าวไปทดลองใช้กับกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับ
ปัญหานั้น (ยาใจ วงษ์บริบูรณ์. 2537 : 11)

4. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 13) ได้กล่าวไว้ในหนังสือคู่มือการวิจัยในชั้นเรียน
สำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครถึงกระบวนการทำงานที่เป็นวงจรการวิจัยแบบขดลวด
ตามแนวคิดดั้งเดิมที่เสนอโดย Kemmis ซึ่งมีกระบวนการในการวิจัย 4 ขั้นตอน หรือเรียก
ย่อๆ ว่า วงรอบ PAOR ดังนี้

1. Planning หมายถึง การวางแผนหลังจากการที่วิเคราะห์และกำหนด

ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข

2. Action หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนด
 3. Observation หมายถึง การสังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน
 4. Reflection หมายถึง การสะท้อนผลหลังจากการปฏิบัติงานให้ผู้ที่มีส่วนร่วมได้วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานต่อไป
- ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการ

สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 23) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวทางของ Freeman ที่ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 เป็นการตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับสภาพที่เกิดขึ้น
- ขั้นตอนที่ 2 เป็นการกำหนดปัญหาวิจัยหรือคำถามวิจัยที่มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เป็นคำถามที่สามารถวิจัยได้
- ขั้นตอนที่ 3 เป็นขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ขั้นตอนที่ 4 เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบคำถามการวิจัย
- ขั้นตอนที่ 5 เป็นการทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น
- ขั้นตอนที่ 6 เป็นการนำข้อค้นพบไปเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุริยัน พลดี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์หลักของการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ดำเนินการตามยุทธศาสตร์หลักของการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายยุทธศาสตร์อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ คือ ยุทธศาสตร์ในการจัดเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน และส่งเสริมเงื่อนไขเพื่อการพัฒนา ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจ และยุทธศาสตร์การใช้กระบวนการพัฒนา

บุญฤทธิ์ พูลสวัสดิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองลำพูน

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนการบริหารจัดการตามภารกิจของสถานศึกษา การส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ความสัมพันธ์กับชุมชน การรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ในระดับมาก

วีระศักดิ์ ชัยพรหม (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า (1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในเรื่อง การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน ในระดับร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ส่วนการวางแผนและการประเมิน มีส่วนร่วมในระดับร่วมทำ โดยโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมีส่วนร่วมมากกว่าโรงเรียนที่อยู่นอกเขตอำเภอเมืองอย่างน้อยสำคัญ (2) ปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วม มี 4 กลุ่ม ได้แก่ (ก) เกี่ยวกับกรรมการ คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียน ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความห่วงใยต่อปัญหา นักเรียน (ข) เกี่ยวกับผู้บริหาร คือ มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์มีคุณธรรม เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (ค) เกี่ยวกับครู คือ เอาใจใส่นักเรียน อุทิศเวลาให้กับชุมชน มีความรู้ความสามารถ ตั้งใจสอน และมีความสามัคคี (ง) เกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน คือ เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ให้บริหารแก่ชุมชน ให้การต้อนรับกรรมการของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนจัดสัมมนาและอบรมกรรมการ ประชุมกรรมการในเวลาที่เหมาะสม ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และบริหารการเงินโปร่งใส ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร คือการขาดมนุษยสัมพันธ์

ไพบุลย์ ยิ่งสุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า

1. การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง
2. การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ระหว่างความเห็นของ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีสถานภาพต่างกัน แตกต่างกัน

3. การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่างความเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในเขตชุมชนเมือง กับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนนอกเขตชุมชนเมือง ไม่แตกต่างกัน

สุพจน์ พลหาญ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยถึงการปฏิบัติงานตามบทบาทของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทัศนะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนด้านต่าง ๆ คือ ด้านการพิจารณา เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ด้านการพิจารณาสภาพของโรงเรียน ด้านกำหนด ยุทธศาสตร์แผนปรับปรุงโรงเรียน ด้านการประสานงานและหาแนวทางการปรับปรุงโรงเรียน และด้านการรับทราบ ความก้าวหน้าของโรงเรียนโดยเฉลี่ยจัดอยู่ในระดับปฏิบัติมาก ส่วน ด้านการสนับสนุนด้านการเงินและการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนโดยเฉลี่ยจัดอยู่ในระดับ ปฏิบัติปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนจำแนกตามตำแหน่ง และขนาด ของโรงเรียนพบว่าทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ประสิทธิ์ พรมสร (2545 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วม ในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยรวมและทุกด้านของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน โรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ไม่แตกต่างกัน
3. บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ด้านนโยบายและแผนพัฒนา ของสถานศึกษาใน 4 อำเภอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดอำเภอเขาฉกรรจ์มากกว่ากิ่งอำเภอวังสมบูรณ์ และ อำเภอคลองหาดมากกว่ากิ่งอำเภอวังสมบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในอีก 10 ด้านที่เหลือนั้น บทบาทการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ธเนศ ปานอุทัย (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเพื่อทราบระดับการมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนที่มีมาตรฐาน คุณภาพนักเรียนแตกต่างกันของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

อำเภอบางเลน ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนสูง และโรงเรียนที่มีคุณภาพนักเรียนต่ำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนสูง และโรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนต่ำ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ในรายด้านมีด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และองค์ประกอบย่อย ด้านการกำกับ ติดตามการดำเนินการตามแผนของโรงเรียน รวมทั้งการส่งเสริมใช้วิทยากรภายนอกภูมิปัญญาท้องถิ่น มาให้ความรู้กับนักเรียนโดยจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอกที่ต่างกัน

เสาวภา สุขาทิพย์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการพัฒนากิจกรรม 3 กิจกรรมดังนี้ คือ (1) กิจกรรมการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด (2) กิจกรรมการนำนักเรียนไปเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) กิจกรรมอื่น ๆ คือการทอดผ้าป่า การแข่งขันนกทรงหัวจุก การประกวดร้องเพลง การเล่นเกมไซโย ซึ่งทั้ง 3 กิจกรรม ซึ่งให้เห็นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการวางแผนการดำเนินการ และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มากที่สุด คือ การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนา การให้ความเห็นชอบ แผนปฏิบัติการประจำปีและการกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา การสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน การให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก การดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา การระดมทรัพยากรวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการศึกษาและเสริมสร้างพัฒนาการของ

นักเรียน ตลอดจนการสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและท้องถิ่น การให้ความเห็นชอบผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน การแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือ คณะอนุกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร และที่สอดคล้องกับ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการดังกล่าว ในระดับรองลงมา คือ การให้ความเห็นชอบในการ จัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

นิภา บุรณกิจ (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการกำหนดธรรมนูญโรงเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี ได้ผลวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการกำหนดธรรมนูญโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นผู้บริหาร ผู้แทนครู อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้แทนผู้ปกครองมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการกำหนดธรรมนูญโรงเรียนระหว่างคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน
3. การมีส่วนร่วมในการกำหนดธรรมนูญโรงเรียนระหว่างคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่างประเภทกันแตกต่างกัน โดยคณะกรรมการที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนมี ส่วนร่วมในการกำหนดธรรมนูญโรงเรียนสูงกว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็น ผู้แทนครูและผู้แทนผู้ปกครอง และผู้แทนครูสูงกว่าผู้แทนผู้ปกครอง

สมหวัง อ่อนราษฎร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานตาม บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านหนองกุง สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ความรู้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ข้อค้นพบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการ ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ด้าน คือ (1) พฤติกรรม ความร่วมมือของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานเกิดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน และมีความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน ทำให้เกิดความกระตือรือร้นและมีความตั้งใจในการ เข้ามาปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตน เมื่อโรงเรียนจัดประชุมเชิงปฏิบัติการขึ้นทำให้

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแสดงบทบาทของตนออกมาอย่างเต็มที่ในการเสนอแนะ และแสดงความคิดเห็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน ส่งผลให้การทำให้แผนพัฒนาโรงเรียน ร่วมกันระหว่าง คณะครูกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประสบผลสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ ได้แผนพัฒนาโรงเรียนที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพตามความมุ่งหวังของชุมชนต่อไป (2) ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนา โรงเรียน การอบรมทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีความรู้และ ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ จะต้องมาร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมให้ข้อเสนอแนะ และร่วมให้ความเห็นชอบต่อการนำ แผนพัฒนาโรงเรียนไปใช้ เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในสถานศึกษา คณะกรรมการ สถานศึกษาส่วนใหญ่มีความยินดี และภาคภูมิใจ ในการที่ตนเองมีส่วนร่วมในการเข้ามาส่วน ร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน ซึ่งถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะพัฒนา โรงเรียนไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นล้วนมาจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน อันจะนำไปสู่การ พัฒนาการศึกษาย่างยั่งยืนต่อไป

ทะนง เผ่าภูรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โรงเรียนบ้านไสยฮ่อง อำเภอดงตาล จัหวัดอุบลราชธานี พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานขาดความรู้ ความเข้าใจ ไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ตาม บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและ ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและ ส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา หลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนาคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของ สถานศึกษา โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงาน กลุ่มผู้ร่วมศึกษามี ความสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาตาม บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ครอบคลุมในทุกข้อ สามารถให้ความ ร่วมมือช่วยเหลือ สนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี แต่ยังมีปัญหาในการ ปฏิบัติตามหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อย เป็นบางข้อ เมื่อมีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพิ่มเติม ทำให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น

พื้นฐานได้รับทราบบทบาทหน้าที่ มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นเป็นอย่างดี มีความพร้อม ความต้องการที่จะเสียดสละ อุทิศตน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

คณิต ไชยลังการ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มโรงเรียนไตรมิตรอำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในการมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ การจัดทำแผน การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผลและการรายงานผลโดยได้ให้ข้อเสนอแนะคือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือทุกครั้งสม่ำเสมอ และควรมีส่วนร่วมมากขึ้น

พิลึก ถามุลตรี (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหาร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านการบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ ยกเว้นด้านการบริหารงานบุคคลที่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการบริหาร พบว่า ทุกปัจจัยมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคือ (1) คุณลักษณะของผู้บริหาร (2) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (3) ความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษา และ (4) สภาพแวดล้อม

3. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารกับสภาพการมีส่วนร่วมในการบริหาร พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เสนอ เถาว์ชาติ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัย พบว่า (1) บทบาทการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมทั้ง 12 บทบาทอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายบทบาทพบว่ามี 10 บทบาทที่มีส่วนร่วมในระดับมาก อีก 2 บทบาทที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมในบทบาทที่ 9 การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานระหว่างองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในระดับมากและสูงกว่าบทบาทอื่น ๆ ส่วนบทบาทที่ 6

พิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มีส่วนร่วมในระดับปานกลางและต่ำกว่าบทบาทอื่น ๆ (2) เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ พบว่า ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และครู มีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนผู้แทนองค์กรชุมชน ศิษย์เก่า และผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมโดยภาพรวม จำแนกตาม เพศ อายุ และระดับการศึกษา พบว่า เพศชายมีส่วนร่วมในระดับมาก เพศหญิงมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ช่วงอายุ 20-30 ปี และ 51-60 ปี มีส่วนร่วมในระดับมาก ช่วงอายุอื่น ๆ มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ระดับการศึกษา ปริญญาตรีและโท มีส่วนร่วมในระดับมาก ส่วนระดับการศึกษาอื่น ๆ ที่ต่ำกว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

อรจิตรา ปราการรัตน์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. พฤติกรรมการแสดงออกของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
3. พฤติกรรมแสดงออกของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความคิดริเริ่มและด้านความสามารถในการสื่อความหมาย ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนครปฐม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

โกมล สำแดง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 5 ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านวิชาการ ด้านบริหารทั่วไปและด้านบริหารงานบุคคล
2. ปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป และด้านบริหารงานบุคคล ตามลำดับ ยกเว้น ด้านวิชาการ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง
3. จากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้เสนอแนะให้คณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถ มีความตระหนัก เข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความเสียสละ และสถานศึกษาควรเปิด โอกาสให้คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุก ๆ ด้าน

จักรกฤษณ์ วิชนสรังสรรค์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานเพื่อ พัฒนาการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียน บ้านโนนตู่โนนวิทยาคม อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สภาพปัญหาที่พบก่อนดำเนินการ ศึกษาค้นคว้าคือ โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาและความขาดแคลนในทุกด้าน ปัญหาไม่ค้อย ได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและชุมชนเท่าที่ควร หน้าที่ในการ จัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนและครูเท่านั้น โดยเฉพาะการเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการบริหารทั่วไป กับ การส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา เมื่อใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ และ การศึกษาดูงาน พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจและเข้ามามี ส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร การ บริหารทั่วไป ร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนระดมทรัพยากรการศึกษาในรูปแบบของผ้าป่าเพื่อ การศึกษา การบริจาควัสดุอุปกรณ์และทุนการศึกษาเพิ่มมากขึ้น แต่ในด้านการเสนอความ คิดเห็นในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ การบริหาร งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไปกับด้านการอาสาเข้ามาเป็นวิทยากร ภายนอกในการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ให้ดีขึ้นอีก เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไม่กล้าที่จะเสนอความคิดเห็นและ ไม่กล้าอาสาเข้ามาช่วยถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน เมื่อใช้กลยุทธ์การศึกษาดูงานและการ ประชุมระดมความคิดเห็น พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ และกล้าเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน อาสาตัวเอง และเชิญชวนบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเข้าเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับ นักเรียนได้ดี ทำให้สามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความตระหนัก มีความรู้และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของ ตนเอง สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

สุนันท์ ประนัคศรี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านโนนจั่ว กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีความรู้

ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ พบว่า ก่อนการพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 12 ด้าน โดยเฉพาะด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หลังจากได้ ดำเนินการพัฒนาโดยใช้กิจกรรมการศึกษาดูงาน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ และการอบรมเชิง ปฏิบัติการ โดยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีผลทำให้โรงเรียนและชุมชนเกิดความร่วมมือและ ช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ลักษณะความสัมพันธ์เป็นไปในทางที่ดีขึ้น มีบรรยากาศเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ชุมชนเข้าใจในภารกิจของโรงเรียนมากขึ้น โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนมากขึ้น การให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน การให้คำแนะนำสถานที่ เป็นต้น การพัฒนาโดยใช้ กลยุทธ์การศึกษาดูงาน และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่คอยประสานสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สามารถปฏิบัติ หน้าที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ในปัจจุบันซึ่งคณะกรรมการ สถานศึกษามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น

ศิริพิมาน เปล่งรัศมี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมตาม บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาล 3 วัดเหนือ สังกัด กองการศึกษาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ายัง ไม่มี ความเข้าใจในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาและให้ความร่วมมือในการ ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ น้อย การใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานและ การประชุมแบบ AIC ในวงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถร่วมกำหนดนโยบายของโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ได้ ในวงรอบที่ 2 พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าสามารถระดมสมองในการกำหนดแนวทาง ในการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา และได้จัดทำโครงการเยี่ยมผู้ปกครอง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนกับผู้ปกครอง ส่งผลให้คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาล 3 วัดเหนือ มีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัฒนา สมจิตร (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน วิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเทศบาล สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ผลการวิจัย

พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมี 3 อันดับแรก คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอน และ 3) ด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี 3 อันดับแรก คือ 1) ด้านการจัดทำแผนงานวิชาการ 2) ด้านการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 3) การสรรหา/จัดสรรงบประมาณและวัสดุเพื่อผลิตสื่อการศึกษา

ศิริลักษณ์ สามารถ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอชุมแพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการศึกษาพบว่า

1. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับคือ ด้านบริหารทั่วไป ด้านบริหารงานบุคคล ด้านวิชาการ และด้านงบประมาณ

2. ปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ “น้อย” เรียงตามลำดับคือ ด้านวิชาการด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านบริหารงานบุคคล

3. แนวทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรร่วมดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาในทุกด้าน ประสานความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการจัดหางบประมาณจากภายนอกมาสนับสนุนการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ข้อมูลให้ความรู้ความเข้าใจและให้แนวปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนแก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสและให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีบทบาทในการบริหารงานของสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

สายหยุด สานก้อย (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการบริหารงาน

วิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อยู่ในระดับ ปานกลางทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน พบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กมีบทบาทมากกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ควรจัดอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนางานวิชาการอย่างจริงจัง ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอ

งานวิจัยต่างประเทศ

ไลอานา แนน เกรฟส์ (Graves, Liana Nan. 1992 : 39) ได้วิจัยเรื่อง ชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการเรียน : บริษัท เพื่อมุมมองของการศึกษาและสังคม พบว่า โรงเรียนทั้งหลายกลายเป็นชุมชนของผู้เรียนอย่างแท้จริง โรงเรียนก็จะต้องขยาย กระจายกลายเป็นชุมชนไป ทั่วประเทศเขตเมืองต่าง ๆ ได้ทั้งหมด และผู้วิจัยได้สำรวจสาระสำคัญบางประการที่ให้นิยามว่า เป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือกัน รวมทั้งได้ให้รายละเอียดขั้นตอนที่โรงเรียนควรจะทำในการสร้างชุมชนไว้ด้วยการจัดสำรวจชุมชนอื่น ๆ ที่มีศักยภาพเป็นขั้นตอนต่อไปในกระบวนการ

กลอด (Glod) (สายหยุด สานก้อย. 2549 : 60 ; อ้างอิงมาจาก Glod. 2000 : 2338-A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดลเฟีย เพื่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชุมชนและนักศึกษาให้เข้ามามีหุ้นส่วนในแนวทางการศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่น ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้ต่ำ แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักการศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญแต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายเข้ามามีหุ้นส่วนและมีส่วนร่วม

ในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชน จึงเป็นผลดี เนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่าง ครอบครัวกับ โรงเรียนและทำให้สามารถนำผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถมาร่วมกับงานโรงเรียน จึงถือว่าผู้ปกครองเป็นสมบัติมีค่าอย่างหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า การชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงทำให้ผู้ปกครองเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่จะส่งเสริมให้การจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้

ฮาโรลด์ (Harold) (สมหวัง อ่อนราษฎร์. 2546 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Harold. 1983 : 2517-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาในการบริหาร การศึกษาระดับท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการศึกษา มีบทบาทสำคัญมากในการ กำหนดนโยบายและการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

ทอย (Toy) (สมหวัง อ่อนราษฎร์. 2546 : 56 ; อ้างอิงมาจาก Toy. 1983 : 2551-A) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนใน ชนบท ควรมีการพัฒนาทางด้านนโยบายและระเบียบต่าง ๆ ควรให้มีการวิจัย เพื่อหาทาง ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายให้ ชัดเจนควรสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การ ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความกระตือรือร้นในการทำงาน และต้องมีการประเมินผลการ ดำเนินงานด้วย ผู้บริหารโรงเรียนสามารถลดความแตกแยกของชุมชนได้โดยการสร้าง ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการทางประชาธิปไตย ให้เกิดความรู้สึกรักว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชน หรือมีส่วนในการสร้างกฎเกณฑ์นั้นไว้ และถ้าหากให้เขาเข้าร่วมงานเขาจะเป็นผู้มีส่วน เกี่ยวข้องและรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียนความแตกแยกจะลดน้อยลง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี แต่การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น เป็นเพียงการเข้าร่วมประชุม การแสดงความคิดเห็นใน บางครั้ง และการระดมทรัพยากรด้านการศึกษาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะว่า คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์และให้โอกาสคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับรู้ถึง บทบาทหน้าที่อย่างจำกัด บางครั้งคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เรียกร้องขอค่าตอบแทน เช่น เบี้ยประชุม ค่าเสียเวลา เป็นต้น ในการ

เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เมื่อกล่าวถึงความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและร่วมพัฒนาโรงเรียนนั้น งานวิจัยส่วนใหญ่พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม แต่ขาดความรู้ความเข้าใจ และยังไม่มีโอกาสเท่า่นั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านหนองแวง จากเดิมที่เคยเป็นอยู่ โดยหาแนวทางที่จะส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านหนองแวงดำเนินไปสู่เป้าหมายมากที่สุด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY